

С. К. Андрейчук, О. С. Манзій, О. О. Морущко

Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, Україна

ПЕНСІЙНА РЕФОРМА У ПОЛЬЩІ: ПИТАННЯ ТА ВІДПОВІДІ ДЛЯ УКРАЇНИ

З'ясовано, що зростання витрат на фінансування пенсійних систем як Польщі, так і України відбувається через демографічну кризу, соціальні зміни та економічну кризу як на глобальному, так і національному рівнях, змушуючи до реформи цих систем. Сьогодні Україна активізує процес запровадження недержавного пенсійного забезпечення. Йдеться про систему накопичувального пенсійного забезпечення і, зокрема, про недержавну систему пенсійного забезпечення. Саме недержавне пенсійне забезпечення породжує в українському суспільстві низку питань, на які змогла відповісти своєму суспільству Польща після того, як запровадила нову пенсійну реформу. Запровадження тристовпненої польської пенсійної системи (перший стовп – фонди установ соціального страхування, другий стовп – відкриті пенсійні фонди, третій стовп – пенсійні програми працівників, індивідуальні пенсійні рахунки) пояснило польському суспільству який вік виходу на пенсію згідно з новою пенсійною реформою, наявний мінімальний соціальний стаж у разі виходу на пенсію, чи вигідно приховувати або знижувати доходи під час декларування їх у новій польській пенсійній системі і чи будуть оподатковуватись майбутні пенсійні виплати з податку на прибуток. Отже, бачимо, що Польська тристовпнева пенсійна система є дещо подібна до трирівневої пенсійної системи, яку задекларовано в Законі України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування". Проте запровадження недержавного пенсійного забезпечення в Україні (другий та третій рівні) перебуває на початковій стадії. Для активізації системи накопичувального пенсійного забезпечення необхідний розвиток страхового ринку України, який ще мало розвинений, а тому нам треба використовувати досвід як країн Європейського Союзу, зокрема Польщі, так і інших країн світу, що досягли високих результатів у цьому питанні.

Ключові слова: пенсія; пенсійний вік; соціальний стаж; пенсійне страхування; пенсійне законодавство.

Вступ

Національні пенсійні системи країн Європейського Союзу та України створювалися та розвивалися в різних економічних і соціальних умовах, формуючи конкретні правові та організаційні рішення, враховуючи обсяг та рівень пільг, а також джерела їх фінансування. Вони є не тільки інструментом соціальної політики держави, але також мають істотний вплив на економіку та стан державних фінансів. Витрати на пенсійні цілі становлять значну статтю у витратах діючих компаній та установ, а також у витратах державного бюджету.

Зростання витрат на фінансування пенсійних систем, спричинене демографічними процесами, соціальними змінами та глобальною економічною кризою, змушує до реформи цих систем. Зміни відбулися в більшості країн ЄС і ці зміни також чекають нашу країну. Тут насамперед йдеться про систему накопичувального пенсійного забезпечення і, зокрема, про недержавну систему. Саме недержавне пенсійне забезпечення породжує в українському суспільстві низку питань, на які змогла відповісти своєму суспільству Польща після то-

го, як запровадила нову пенсійну реформу. Відбувається через демографічну кризу, соціальні зміни та економічну кризу як на глобальному, так і національному рівнях, змушуючи до реформи цих систем, що якраз і становить *актуальність цього дослідження*.

Об'єкт дослідження – пенсійні системи Польщі та України.

Предмет дослідження – методи і засоби реформування пенсійної системи Польщі та пенсійної системи України, які дадуть змогу встановити деякі подібності та розбіжності у функціонуванні системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування обох країн.

Мета дослідження – проаналізувати шляхи реформування пенсійної системи Польщі як однієї з найближчих до нас країн Європейського Союзу та отримати низку відповідей щодо перспектив і напрямів такої реформи в Україні.

Для досягнення зазначеної мети було визначено такі основні *завдання дослідження*: на підставі аналізу змін, що відбулися у польському суспільстві після впровадження реформи пенсійної системи, спрогнозувати пер-

Інформація про авторів:

Андрейчук Станіслав Казимирович, канд. наук з держ. управління, доцент, кафедра соціології та соціальної роботи.

Email: a_stanislaw@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-3226-7300>

Манзій Олександра Степанівна, канд. фіз.-мат. наук, доцент, кафедра прикладної математики.

Email: lesly@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0002-6480-2307>

Морущко Олександр Олександрович, канд. істор. наук, доцент, кафедра соціальних комунікацій та інформаційної діяльності.

Email: morushkoo@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0001-8872-2830>

Цитування за ДСТУ: Андрейчук С. К., Манзій О. С., Морущко О. О. Пенсійна реформа у Польщі: питання та відповіді для України. Науковий вісник НЛТУ України. 2020, т. 30, № 3. С. 77–82.

Citation APA: Andreychuk, S. K., Manziy, O. S., & Moruchko, O. O. (2020). Pension reform in Poland: questions and answers for Ukraine. *Scientific Bulletin of UNFU*, 30(3), 77–82. <https://doi.org/10.36930/40300314>

спективи і напрями реформи пенсійної системи України, яка ще триває; активізація страхового ринку України, який ще не досить розвинений, і тому можна використовувати досвід як країн Європейського Союзу, так і інших країн світу.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше розроблено методику, яка дає змогу здійснити порівняльний аналіз національних пенсійних систем Польщі і України, внаслідок чого встановлено деякі подібності та розбіжності у функціонуванні системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування обох країн.

Практична значущість отриманих результатів полягає в тому, що пенсійна система України потребує подальшого реформування, але з урахуванням європейського досвіду. Зокрема, це стосується недержавних пенсійних фондів, які, на сьогодні, перебувають на початковому етапі. У цьому питанні Україні варто використати досвід реформування пенсійної системи Польщі, яка, до речі, є країною-членом Європейського Союзу і пенсійна система якої є дещо подібна до пенсійної системи нашої Держави.

Аналіз літературних джерел. Пенсійна реформа є одним із заходів соціального забезпечення громадян і тому є предметом дослідження, що цікавить багатьох вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, таких, як: П. Боровик, Р. Івакова, Б. Зайчук, Е. Лібанова, С. Бідюк, Н. Андрусевич, Я. Руденко, В. Козирев, А. Нечай, І. Сирота, І. Сопілко, М. Шаповал, Н. Шуст, Szumlicz T., Góra M., Rapacki R., Michalski T., Kotodziejczyk K., Bielawska K., Kostrzewski L. та інших. Проте, з огляду на ті процеси, що нині відбуваються в Україні у сфері соціального забезпечення загалом і в намірах і шляхах реформування пенсійної системи України зокрема, виникає чимало питань, які пов'язані з пенсійною реформою і на які суспільство хотіло б отримати відповіді.

Матеріали і методи дослідження. У роботі використано порівняльно-типологічний метод дослідження, що дав змогу порівняти нормативно-законодавчу базу, яка забезпечує реформування пенсійної системи України. А також аналіз та синтез, що базується на деяких теоретичних міркуваннях причинно-наслідкового зв'язку явищ, які, на наш погляд, є істотними у нашому дослідженні, а саме подібність в існуванні загальнообов'язкового державного пенсійного страхування Польщі та України, і відмінність у формуванні недержавного пенсійного забезпечення обох країн.

Викладення основного матеріалу

Всім зрозуміло, що в нинішній економічній ситуації, у якій перебуває Україна (падіння ВВП через світову економічну кризу, вплив на розвиток економіки пандемії, яка спричинена розповсюдженням COVID-19), реформи, які потребує національна пенсійна система, є вкрай важливою запорукою економічної стабільності в державі. Наскільки ефективно і правильно організована пенсійна система в державі, залежить як економічне благополуччя населення, так і стан економіки загалом.

Варто нагадати, що реформування національної пенсійної системи розпочато ще у 2004 р. Власне, через набуття чинності на той час Законів України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне забезпечення" [9], "Про недержавне пенсійне забезпечення" [5] було змінено структуру пенсійної системи. Наступний етап бу-

ло розпочато із введенням у дію в листопаді 2011 р. Закону України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи". Цим законом введено обмеження розміру пенсії десятима прожитковими мінімумами, встановлених для осіб, які втратили працездатність [10]. Також передбачалося поетапне підвищення пенсійного віку жінок та підвищення стажу роботи, необхідного для призначення пенсії за вислугу років окремим категоріям працівників [1]. Проте велика кількість науковців та експертів вважають реформу 2011 р. невдалою. Вони назвали низку проблем, з якими стикнулася держава та громадяни, а саме: нестача коштів для виплати пенсій, високий пенсійний вік, занижені пенсії, а ще залишилася доволі велика категорія працівників, які виходили на пенсію за особливими законами. Цікавою, в цьому контексті, є думка провідної наукової співробітниці Інституту демографії Лідії Ткаченко, яка не вважає реформу провальною. Вона зауважила, що зміни до пенсійного законодавства були настільки косметичними, що не могли дати відчутного ефекту. До того ж Пенсійний фонд не веде моніторингу ефективності реформи. Не маючи конкретних цифр, важко зробити аналіз реформи [13].

Варто також, на наш погляд, додатково протрактувати Закон України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування". Зокрема у статті 2 згаданого Закону зазначено, що система пенсійного забезпечення в Україні складається з трьох рівнів: перший рівень – солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (далі – солідарна система), що базується на засадах солідарності і субсидування та здійснення виплати пенсій і надання соціальних послуг за рахунок коштів Пенсійного фонду на умовах і в порядку, передбачених законом; другий рівень – накопичувальна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, що базується на засадах накопичення коштів застрахованих осіб у Накопичувальному фонді або у відповідних недержавних пенсійних фондах – суб'єктах другого рівня системи пенсійного забезпечення та здійснення фінансування витрат на оплату договорів страхування довічних пенсій і одноразових виплат на умовах і в порядку, передбачених законом; – третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення, що базується на засадах добровільної участі громадян, роботодавців та їх об'єднань у формуванні пенсійних накопичень з метою отримання громадянами пенсійних виплат на умовах і в порядку, передбачених законодавством про недержавне пенсійне забезпечення. Перший та другий рівні системи пенсійного забезпечення в Україні становлять систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. Другий та третій рівні – систему накопичувального пенсійного забезпечення [9]. Перший рівень, так звана солідарна система, історично передбачає, що молодше покоління утримує старше. Нині в Україні на одного працюючого – шість непрацюючих. Це пенсіонери, трудові емігранти та неофіційні працівники.

Більшість експертів і науковців все ж вважають, що перший і другий рівні пенсійного забезпечення, про який ми зазначали вище, не спроможний забезпечити гідний рівень життя громадян. Через те на сьогодні робиться акцент на третій рівень пенсійного забезпечення – недержавну систему пенсійного забезпечення. Для тих, хто хоче бути забезпеченими в старості, саме тре-

тій рівень є найпривабливіший через те, що він дає шанс кожному самостійно вирішити свою проблему з пенсією.

Окремо заслуговують на увагу нормативно-законодавчі акти, з допомогою яких наша держава, і делеговані нею повноваження уповноваженим органам, намагається врегулювати питання пенсійного забезпечення. Те, що зроблено останнім часом і стосується пенсійного забезпечення громадян, це низка законодавчих актів, що набули чинності з 1 січня 2016 р. Зокрема, йдеться про Закони України "Про Державний бюджет України на 2020 рік" [8], "Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році" [7], "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку із прийняттям Закону України "Про Національну поліцію" [6]. Ці нормативні документи впровадили зміни в пенсійне забезпечення, такі, як: порядок призначення пенсій за вислугу років, працюючим пенсіонерам, а також визначення мінімального і максимального розмірів пенсії, індексації пенсії, податку та військового збору з пенсії.

Відповідно до статті 28 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється на рівні прожиткового мінімуму, встановленого для осіб, які втратили працездатність [9].

Тепер щодо Польщі та її пенсійної системи. Для того, щоб були зрозуміліші трансформаційні процеси в реформованій пенсійній системі, яку пройшла Польща і має пройти Україна, пропонуємо дати відповідь на низку питань: питання перше – чи потрібна була реформа пенсійної системи?

Для Польщі питання реформи пенсійної системи було вельми актуальне. Діюча до кінця 1998 р. пенсійна система стала абсолютно неефективною. Поки соціальне страхування в Польщі функціонувало тільки як система оплат, яка базується на т.зв. генеральний контракт: внески, що сплачуються працюючими, були розподілені на поточне фінансування пільг для нинішніх пенсіонерів. Однак проблема полягала в тому, що внесені внески не покривали цих потреб. Що ще гірше, ця "дірка" з кожним роком була більшою. На жаль, на сьогодні ми в Україні маємо подібну ситуацію. Польщі довелося щораз більше грошей з бюджету перераховувати до закладу соціального страхування. Зазвичай цю систему вважали несправедливою, неправильно розмиваючи зв'язок між сумою заробітку та отриманою пенсією. Пенсії, отримані після років роботи, були дуже низькими, вони не давали шансу на гідне життя. Поляки кілька років готувались до реформування цієї неефективної системи. Реформа в Польщі розпочалася 1 січня 1999 р. та запровадила систему, засновану на т. зв трьох стовпах, тобто джерела фінансування майбутніх пенсій, а саме: перший стовп – установа соціального страхування (ZUS); другий стовп – відкритий пенсійний фонд; третій стовп – пенсійні програми працівників, індивідуальні пенсійні рахунки, пенсійне забезпечення. Перший і другий стовпи передбачають обов'язкове відрахування коштів, а третій стовп – добровільне відрахування коштів [2].

Варто зазначити, що польська тристовпенева пенсійна система подібна до прийнятої в Україні трирівневої системи пенсійного страхування, але і має низку відмінностей.

Наступне питання, на яке хотіли б дати відповідь – у чому полягала суть реформи?

Найважливіша зміна, порівняно з наявними правилами, полягає в тому, що нова система поєднує систему оплати праці. Система оплати праці представлена реформованими установами соціального страхування, які працюють у межах першого стовпа, а система капіталу – приватними пенсійними фондами, що працюють у межах другого стовпа. Хоча установа соціального захисту все ще використовує внески, що сплачуються працюючими на пенсійні виплати, на постійній основі, пенсійні фонди, які вони перераховують, преміюють їм вкладення так, щоб надавати своїм членам максимальну вигоду в майбутньому.

Майбутній пенсіонер отримає свою вигоду з двох різних джерел (стовпів). Вони також можуть отримувати їх із третього джерела (стовпа), оскільки реформа запровадила третій стовп, за яким можна приєднатися до пенсійної схеми працівника, керованої роботодавцем, та відкрити індивідуальний пенсійний рахунок або індивідуальний рахунок пенсійного забезпечення. До найважливіших змін, які відбулися у реформованій польській пенсійній системі, належать [14]:

- поступове збільшення пенсійного віку для жінок та чоловіків до досягнення такого рівня, що становить 67 років;
- зменшення бази для нарахування пенсії з реформованої системи на суму попередніх пенсій за віком, отриманих до досягнення пенсійного віку;
- запровадження можливості часткового виходу на пенсію до досягнення пенсійного віку;
- поступова уніфікація страхового стажу для жінок та чоловіків – до 25 років – надання їм права на найнижчу пенсію;
- пристосування підвищеного пенсійного віку до правил визначення гіпотетичного періоду, що враховується під час обчислення розміру пенсії з інвалідності;
- забезпечення подальшого отримання пенсій з інвалідності та виплат до виходу на пенсію до досягнення ними пенсійного віку;
- продовження періоду отримання періодичної пенсії з наявного капіталу.

Напевно, немає ідеальної системи соціального забезпечення, яка б відповідала всім вимогам. У світі існують дві системи: оплата коштів та власний капітал. Є країни, де діє тільки перша (наприклад, Німеччина, Франція) або друга система (Чилі, Австралія) [3]. Обидві системи мають свої плюси і мінуси. Перевагою системи оплати праці є її стійкість до явищ, характерних для ринку капіталу: інфляції, краху на фондовому ринку тощо. Однак система повернених витрат не захищена від демографічних проблем (старіння населення), безробіття та політичного впливу. Своєю чергою, система капіталу байдужа до соціальних, демографічних і політичних маніпуляцій, тоді як вона піддається інфляції та ризику фінансових ринків. Ось чому в Польщі було обрано змішану систему, яка, поєднуючи переваги обох систем та мінімізуючи їх недоліки, видається найбезпечнішою системою.

Вельми цікаве питання, яке лежить в основі нової пенсійної реформи Польщі – який мінімальний пенсійний вік? Значимо, що підвищення мінімального віку є актуальним і для України. Донедавна мінімальний пенсійний вік для жінок у Польщі становив 60 років, а для чоловіків – 65 років. Актом від 11 травня 2012 р. про внесення змін до Закону про пенсії з фонду соціального страхування Польщі та деяких інших актів було запроваджено поступове продовження пенсійного віку

до 67 років [12]. Водночас його прирівнювали до чоловіків і жінок. Пенсійний вік буде збільшуватися на один місяць кожні чотири місяці. Жінки досягають цільового віку 67 років у 2040 р., а чоловіки – у 2020 р.

Варто зауважити про різницю між старою та новою пенсійними системами Польщі, яка полягає в тому, що коли ви досягнете пенсійного віку, немає жодного зобов'язання, як у старій системі, обов'язково виходити на пенсію. Однак кожен рік, відпрацьований за пенсійним віком, істотно вплине на розмір виплат як першого, так і другого рівнів.

В Україні сьогодні найвищі посадові особи Держави заявляють про те, що не підтримують підвищення пенсійного віку. Проте розмова щодо потреби підвищення пенсійного віку в суспільстві загалом, так і серед економістів, демографів точиться досить давно. Серед головних причин вказують на збільшення тривалості життя людей, які вийшли на пенсію, щорічне зменшення кількості працездатного населення, дефіцит Пенсійного фонду. Як відомо, з 1 квітня 2020 р. пенсійний вік жінок підвищено від 59 до 59 років і 6 місяців, а з 1 квітня 2021 р. пенсійний вік для жінок і чоловіків зрівняється і становитиме 60 років. Для уникнення в подальшому підвищення пенсійного віку, Україна планує ввести обов'язкове особисте накопичення пенсій за рахунок спільних відрахувань працівника і роботодавця. Втілення цієї ідеї на сьогодні є не зовсім можливе, оскільки для цього ще не всі відповідні закони прийняті.

Не менш цікавим є питання чи буде мінімальна пенсія в новій польській пенсійній системі? Мінімальна пенсія призначається особам, які досягли встановленого законом пенсійного віку та мають необхідний стаж: 20 років – жінки, 25 років – чоловіки. Це є допомога і вона призначена для тих, чия пенсія, обчислена з першого та другого стовпців, і яка буде нижчою від розміру мінімальної пенсії. Варто додати, що ця допомога є вираженням соціальної політики держави, оскільки ці виплати відбуватимуться із загальних податків. Ріст пенсійного віку, про який ми зазначали вище і який опирається на згаданий нами акт від 11 травня 2012 р. щодо внесення змін до закону про пенсії з фонду соціального страхування та деяких інших актів, означає посилення критеріїв призначення мінімальної пенсії. З 1 січня 2014 р. необхідний стаж для жінок буде систематично підвищуватися, і з січня 2022 р. це буде 25 років для обох статей.

В Україні з 01.01.18 р. мінімальна пенсія призначається особам, які досягли встановленого законом пенсійного віку та мають необхідний страховий стаж: 30 років – жінки, 35 років – чоловіки. У цьому разі мінімальний розмір пенсії за віком встановлюється в розмірі 40 % мінімальної заробітної плати, визначеної законом про Державний бюджет України на відповідний рік, але не менше одного прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, визначеного законом [9].

Цікавим є питання скільки становить внесок у соціальне страхування в польській пенсійній системі та що таке розбиття? Весь внесок на соціальне страхування (визначена частка від валової зарплати) перераховується до установ соціального страхування, який розподіляє його у такий спосіб:

- 1) 19,52 % від бази нарахування – на пенсійне страхування;
- 2) 8,00 % від бази нарахування – для страхування з інвалідності;

- 3) 2,45 % від бази нарахування – на страхування здоров'я;
- 4) від 0,40 до 8,12 % бази розрахунку – для страхування від нещасних випадків.

Внесок на пенсійне страхування на сьогодні розподіляється, починаючи з 1 лютого 2014 р., так: У разі прийняття рішення про перерахування частини внеску до відкритого пенсійного фонду:

- 12,22 % основи премії обліковується на індивідуальному рахунку страхувальника в установі соціального страхування;
- 4,38 % бази премій обліковується на індивідуальному субрахунку, який веде установа соціального страхування;
- 2,92 % преміальної бази перераховується вибраному відкритому пенсійному фонду.

У разі прийняття рішення залишатися виключно в установі соціального страхування:

- 12,22 % основи премії обліковується на індивідуальному рахунку страхувальника в установі соціального страхування;
- 7,30 % бази для нарахування премії фіксується на індивідуальному субрахунку, який веде установа соціального страхування [11].

Щодо України, то сьогодні працюючий українець відраховує до фонду обов'язкового пенсійного страхування 22 % від заробітної плати (відрахування до першого рівня пенсійної системи), яку він отримує, і розподілу цього внеску на другий чи третій рівні національної пенсійної системи, як це є в Польщі, ще на законодавчому рівні не встановлено. Цікавим також є те, що третій стовп польської пенсійної системи, так як і третій рівень української пенсійної системи, є доволі подібними. Ця подібність полягає в добровільній участі громадян у формуванні пенсійних накопичень.

Важливим, на наш погляд, є питання – чи вигідне зниження або приховування доходів у новій пенсійній системі? Враховуючи досвід Польщі, для України можемо констатувати, що це не вигідно. Згадаймо, що чим вища зарплата, тим вищий внесок у соціальне забезпечення. Чим вищий дохід, тим вищий кінцевий капітал, який є основою для обчислення пенсії в Польщі. В Україні подібний принцип нарахування пенсій. Тому для українців також буде не вигідним приховувати або занижувати доходи. Якщо зарібок польського працівника в цьому році перевищує суму, що відповідає 30-кратній середньомісячній зарплаті, це означає, що річна база для нарахування внеску на пенсійне та інвалідне пенсійне страхування є границею і як наслідок – жодний внесок не буде сплачуватися на доходи вище від цієї межі. Це, власне, пояснює чому в Польщі не вигідно приховувати або занижувати доходи.

Чи оподатковуватимуться майбутні пенсійні виплати з податку на прибуток? Так, пільга, виплачена за I, II стовпами та індивідуальний рахунок пенсійного забезпечення (III стовп), оподатковуватиметься. Однак, якщо хтось також отримує пільгу від індивідуального пенсійного рахунку ІКЕ (3-й стовп), вона не буде оподатковуватися. В Україні пенсії першого рівня пенсійної системи не оподатковуються, якщо розмір пенсії становить до 10 740 грн. Якщо пенсія перевищує суму 10 прожиткових мінімумів, тоді сплачується податок у розмірі 18 % від отриманої суми [7]. Що стосується оподаткування пенсій другого та третього рівнів пенсійної системи України, то це питання ще обговорюється на законодавчому рівні.

Цікавим для України у новій польській пенсійній системі є питання що таке фонд демографічного резерву? У 1999 р. для пенсійного страхування із коштів, що

залишаються 31 грудня кожного року на рахунок пенсійного фонду за вирахуванням суми, необхідної для забезпечення виплати допомоги, що припадає на перший місяць наступного року, створено Фонд демографічного резерву. Його мета – підвищити безпеку платоспроможності пенсійних виплат у разі демографічної кризи та пов'язаних з цим фінансових проблем Фонду соціального страхування. Він наділений правосуб'єктністю, а установа соціального страхування має ресурси фонду демографічного резерву.

На жаль, на сьогодні окремий фонд демографічного резерву в Україні поки ще не створений. Альтернативою такого фонду є передбачений статтею 74 пункт 4 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", а саме мова йде про резерв коштів Пенсійного фонду, який передбачає, що після забезпечення виплати пенсій та надання соціальних послуг і створення резерву коштів для поточних потреб надлишкові кошти Пенсійного фонду зараховуються до резерву коштів для покриття дефіциту бюджету Пенсійного фонду в майбутніх періодах, який може виникнути у зв'язку із зміною демографічної ситуації в Україні [9].

Висновок

Отже, реформи у сфері пенсійного забезпечення в Україні мають як позитивний, так і негативний характер. Серед позитивних сторін – це непогано сформована законодавча база, яка регулює сферу пенсійних відносин на першому рівні національної пенсійної системи, тобто на рівні солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування. До негативних сторін – розвиток недержавних пенсійних фондів перебуває на початковому етапі. Виходом з цієї ситуації є активізація страхового ринку України, який ще не досить розвинений, і тому нам треба використовувати досвід як країн Європейського Союзу, зокрема Польщі, так і інших країн світу які досягли високих результатів у цьому питанні. Накопичувальний принцип у фінансуванні пенсій з використанням страхового ринку дасть змогу індивідуалізувати процес нагромадження пенсійного капіталу, підвищити рівень життя пенсіонерів в умовах зростання демографічної кризи, а також сприятиме розвитку фінансово-кредитної сфери України, дасть змогу вдосконалити соціально-трудова відносини, сприятиме формуванню джерел внутрішніх інвестицій. Сповільнений розвиток страхового ринку України, який уповільнює розвиток системи накопичувального пенсійного забезпечення, можна пояснити відсутністю законодавчої бази.

References

- Chernenok, K. P. (2015). Vplyv pensynoyi reformy na ekonomichnu sytuatsiyu v Ukraini. *Efficient economy*, 10. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4383>. [In Ukrainian].
- Gomułka, S. (2013). Trzy filary a wzrost gospodarczy, Komitet do spraw Bezpieczeństwa Emerytalnego, Warszawa. June, 5. Retrieved from: <http://kobe.org.pl/wpcontent/uploads/2013/06/Reforma-1999-a-wzrost-gospodarczy.pdf>. [In Poland].
- Kapiszewski, J. (2016). Katastrofa systemu emerytalnego w Chile. *To mógł być scenariusz dla Polski*, Dziennik.pl. September, 10.2016. Retrieved from: http://wiadomosci.dziennik.pl/swiat/artykuly/530584_katastrofa-systemuemerytalnego-w-chile-to-mogl-byc-scenariusz-dla-polski.html. [In Poland].
- Kostrzewski, L. (2019). Komu powierzyć pieniądze z OFE. Co jest lepsze państwowy ZUS czy prywatne IKE?. *Newspaper "Gazeta Wyborcza" Warszawa*. July, 06.2019. Retrieved from: <http://wyborcza.biz/biznes/7,147880,24996437,кому-пови-erzycpieniadze-z-ofe.html?disableRedirects=true>. [In Poland].
- Pro nederzhavne pensynne zabezpechennya. (2003). Law of Ukraine. *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1057–IV. July 9. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>. [In Ukrainian].
- Pro vnesennya zmin do deyakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy u zvyazku iz pryynyattiam Zakonu Ukrainy "Pro Natsionalnu politsiyu" Law of Ukraine. (2015). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine № 901–VIII*. December, 23. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/901-19>
- Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deyakykh zakonodavchykh aktiv shchodo zabezpechennya zbalansovanosti byudzhetnykh nadkhodzhen u 2016 rotsi: Law of Ukraine. (2015). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine № 909–VIII*. December, 12. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-19>. [In Ukrainian].
- Pro vnesennya zmin do Zakonu Ukrainy "Pro Derzhavny byudzhет Ukrainy na 2020 rik" Law of Ukraine. (2020). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine № 530–IKh*. March 17. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20>
- Pro zahalnoobov'yazkove derzhavne pensynne strakhuvannya: Law of Ukraine. (2003). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine № 1058–IV*. July 9. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>. [In Ukrainian].
- Pro zakhody shchodo zakonodavchoho zabezpechennya reformuvannya pensynoyi systemy: Law of Ukraine. (2011). *Information of the Verkhovna Rada of Ukraine № 3668–VI*. July 8. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3668-17>. [In Ukrainian].
- Składka na ubezpieczenie emerytalne. (2018). *Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej*. November, 28. Retrieved from: <https://www.gov.pl/web/rodzina>. [In Poland].
- Ustawa z dnia 11 maja 2012 p. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw. (2012). *Internetowy System Aktów Prawnych*. May, 11. Retrieved from: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20120000637/T/D20120637L.pdf>. [In Poland].
- Voronovych, Z. N. (2013). Korolevs'ka kazhe, shcho pensynna reforma neefektyvna? *Khay skasovuye. Newspaper "High Castle" Lviv*. January 24. Retrieved from: <http://www.wz.lviv.ua>
- Zmiany w przepisach emerytalnych od 1 stycznia 2013 p. wynikające z ustawy z dnia 11 maja 2012 p. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz innych ustaw. (2013). *Zakład Ubezpieczeń Społecznych*. Retrieved from: https://www.zus.pl/ozus/aktualnosci?p_p_id=templatelistpublisherportlet_WAR_templatelistpublisherportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=exclusive&p. [In Poland].

S. K. Andreychuk, O. S. Manziy, O. O. Moruchko

Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

PENSION REFORM IN POLAND: QUESTIONS AND ANSWERS FOR UKRAINE

The article "Pension Reform in Poland: Questions and Answers for Ukraine" deals with the issue of increase in spending on pension systems in both Poland and Ukraine which is due to the demographic crisis, social changes and economic crisis at both global and national levels, forcing reforms of these systems. Today, Ukraine is intensifying the process of introducing private pension provision. We consider the system of accumulative pension provision and, in particular, the non-state pension system. It is the non-state pension provision that raises a number of questions in Ukrainian society that Poland was able to answer to its society

after the introduction of the new pension reform. The introduction of a three-tier Polish pension system (the first tier – funds of social insurance institutions, the second tier – open pension funds, and the third tier – employee pension programs, individual pension accounts) explained to Polish society the retirement age under the new pension reform, the minimum length of service necessary for retirement, whether it is advantageous to conceal or shows reduced income when declaring it in the new Polish pension system and whether future pension payments will be taxed in terms of income tax. Thus, we see that the Polish three-tier pension system is somewhat similar to the three-tier pension system declared in the Law of Ukraine "On Compulsory State Pension Insurance". However, the introduction of non-state pension provision in Ukraine (the second and third levels) is at an early stage. Thus, to intensify the system of accumulative pension provision, it is necessary to develop the insurance market of Ukraine which is not sufficiently developed; hence, we need to use the experience of the European Union, including Poland and other countries that have achieved high results in this regard.

Keywords: pension; retirement age; social length of service; pension insurance; pension legislation.